

SK

SK

SK

EURÓPSKA KOMISIA

Brusel, 9.6.2010

KOM(2010) 296 v konečnom znení

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

**Nový impulz pre európsku spoluprácu pri odbornom vzdelávaní a príprave
na podporu stratégie Európa 2020**

OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

Nový impulz pre európsku spoluprácu pri odbornom vzdelávaní a príprave na podporu stratégie Európa 2020

1. ÚVOD

Kvalita ľudského kapitálu je pre úspech Európy kľúčová. V stratégii Európa 2020¹ sa veľký dôraz kladie na vzdelávanie a prípravu s cieľom podporiť „inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast“. Toto oznámenie je reakciou na výzvu v rámci stratégie Európa 2020 s cieľom zvýšiť atraktivitu odborného vzdelávania a prípravy (VET - Vocational Education and Training) a analyzuje jej potenciál vzhľadom na kľúčové iniciatívy „Program pre nové zručnosti a nové pracovné miesta“ a „Mládež v pohybe“ vrátane jej rámca pre oblasť zamestnanosti mládeže.

VET musia zohrávať dvojité úlohy: ako nástroj na uspokojenie súčasných a budúcich potrieb Európy, pokiaľ ide o zručnosti; a súčasne na zníženie sociálneho dosahu krízy a podporu prekonania krízy. Táto dvojité výzva si vyžaduje okamžité reformy. Rozvíjanie kvalitnejších zručností² v Európe je ešte naliehavšie vzhľadom na celosvetové súťaženie o talenty a rýchly rozvoj systémov vzdelávania a prípravy v rýchlo rastúcich ekonomikách, akými sú Čína, Brazília či India.

Na základe predpovedí týkajúcich sa budúcich potrieb, pokiaľ ide o zručnosti, sa do roka 2020 ukazuje väčší dopyt po stredoškolských a vysokoškolských kvalifikáciách³. Pokračujúci vývoj produktov a postupov postavený na IKT spolu s potrebou nízkouhlíkového hospodárstva a so starnúcim obyvateľstvom bude znamenať, že sa zmení štruktúra pracovných miest a sociálne štruktúry: vzdelávanie a príprava vrátane VET sa musia primeraným spôsobom prispôbiť. Prostredníctvom **počiatočného odborného vzdelávania a prípravy (IVET - Initial vocational education and training)** musia získavať mladí študenti nové zručnosti bezprostredne nevyhnutné na rozvíjajúcich sa trhoch práce, akými sú napríklad e-zručnosti⁴ a vysoko rozvinuté kľúčové kompetencie⁵; napríklad digitálna a mediálna gramotnosť na dosiahnutie digitálnej kompetencie⁶; osobitnú úlohu musí IVET zohrávať pri riešení vysokej nezamestnanosti mládeže v Európe. Okrem toho vzhľadom na skutočnosť, že sa tradičný životný sled „príprava-práca-dôchodok“ mení so zmenami v kariére a zamestnaní,

¹ KOM(2010) 2020.

² Pojem „zručnosť“ zahŕňa vedomosti, zručnosti a kompetencie vymedzené v európskom kvalifikačnom rámci.

³ Podľa predpovedí strediska Cedefop z februára 2010 týkajúcich sa budúcich potrieb zručností do roku 2020 bude v EÚ k dispozícii 15,6 milióna nových pracovných miest pre absolventov terciárneho vzdelávania a 3,7 milióna nových pracovných miest pre absolventov sekundárneho stupňa vzdelania. Naopak, predpovedá sa pokles 12 miliónov pracovných miest pre osoby bez kvalifikácie alebo s nízkou kvalifikáciou.

⁴ KOM(2007) 496 „Elektronické zručnosti pre 21. storočie“. Podľa predpovedí bude do piatich rokov 90 % zamestnaní vyžadovať zručnosti v oblasti IKT (IDC, 2009).

⁵ Ú. v. EÚ L 394, 30.12.2006, s. 10, Odporúčanie Európskeho parlamentu a Rady o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie.

⁶ KOM(2010) 245 „Digitálna agenda pre Európu“.

musia byť dospelí ľudia schopní aktualizovať svoje zručnosti a kompetencie prostredníctvom **d'alšieho odborného vzdelávania a prípravy (CVET - continuing vocational education and training)**. Nedávna správa expertov o nových zručnostiach pre nové pracovné miesta⁷ obsahuje sériu odporúčaní pre obidve časti systémov VET.

VET musí takisto reagovať na širšie výzvy spoločnosti a predovšetkým napomáhať sociálne začlenenie. Je kľúčové, aby bolo všetkým ľuďom v produktívnom veku umožnené zúčastňovať sa na hospodárskom a sociálnom živote prostredníctvom dostupných príležitostí na prípravu a spravodlivých podmienok.

Vytváranie hospodárstva rešpektujúceho životné prostredie prináša so sebou nové pracovné príležitosti a tie si vyžadujú nové zručnosti. Systémy VET by sa mali prispôbiť tak, aby sa zabezpečilo, že pracovná sila dokáže prispôbiť svoje zručnosti potrebám pracovného trhu environmentálne udržateľnej ekonomiky založenej na koncepciách odborného vzdelávania, ktoré sa opierajú o kompetencie.

VET v Európe sa odohráva v rámci rozličných národných systémov, ktoré sú zakorenené v špecifickom ekonomickom a sociálnom prostredí každého z členských štátov. IVET je bežne súčasťou vyššieho stredného vzdelávania⁸, ale zahŕňa aj terciárnu úroveň (takzvané vyššie odborné školy („Fachhochschulen“), vysoké školy aplikovaných vied („universities of applied sciences“) alebo vyššie odborné školy („vocational colleges“) pôsobiace v mnohých krajinách)⁹. CVET zahŕňa celé spektrum odborne zameraných príprav poskytovaných rozličnými poskytovateľmi prípravy. IVET sa uskutočňuje v rámci relatívne regulovaných systémov, zatiaľ čo CVET je často neregulované. Spoločné majú to, že obidva typy čelia výzvam a musia sa modernizovať.

V článku 166 Zmluvy o fungovaní Európskej únie sa stanovuje, že „*Únia uskutočňuje politiku odborného vzdelávania, ktorá podporuje a dopĺňa činnosť členských štátov...*“. Prostredníctvom kodanského procesu¹⁰ naštartovaného v roku 2002 sa preukázala podpora členskými štátmi pri modernizácii ich systémov VET. Podporil sa rozvoj prístupu zameraného na výsledky vzdelávania, perspektíva celoživotného vzdelávania a rozvoj spoločných referenčných nástrojov (Europass, európsky kvalifikačný rámec – EQF, európsky systém kreditov pre VET – ECVET a európsky referenčný rámec zabezpečenia kvality odborného vzdelávania a prípravy – EQUAVET).

Ministri EÚ zodpovední za VET, európski sociálni partneri a Európska komisia prehodnotia priority v rámci kodanského procesu v decembri 2010. Cieľom tohto oznámenia je preto navrhnúť budúcu víziu VET. Vychádza zo stratégie Európa 2020 a zo strategického rámca pre európsku spoluprácu v oblasti vzdelávania a prípravy do roku 2020¹¹ a rozvíja ich. Prihliada aj na Obnovenú sociálnu agendu EÚ¹² a Stratégiu EÚ pre mládež¹³.

⁷ KOM(2008) 868 a správa skupiny expertov o nových zručnostiach pre nové pracovné miesta (2010).

⁸ Priemerný podiel študentov zapísaných na VET vo vyššom strednom stupni (úroveň 3 ISCED) v EÚ bol 51,5 %, pričom rozdiely boli veľké, od 13 % na Cypre po 77 % v Rakúsku.

⁹ Podľa štúdie Komisie zameranej na metódy VET je v celej EÚ zapísaných 13 % študentov na terciárne VET a okolo 10 % pracujúcej populácie vlastní osvedčenie o vyššom strednom neterciárnom vzdelaní.

¹⁰ http://ec.europa.eu/education/vocational-education/doc1143_en.htm

¹¹ Ú. v. EÚ C 119/2, 28.5.2009.

¹² KOM(2008) 412.

¹³ KOM(2009) 200.

2. NOVÝ IMPULZ PRE VET

Odborné vzdelávanie a príprava v Európe do roku 2020 by mali prispievať k výnimočnej kvalite a rovnosti v celoživotných systémoch vzdelávania v EÚ a tým k cieľom inteligentného a inkluzívneho rastu v rámci stratégie Európa 2020 prostredníctvom:

- *IVET ako atraktívnej možnosti vzdelávania, ktorá má veľký význam vzhľadom na potreby pracovného trhu a metódy vyššieho vzdelávania,*
- *ľahko dostupného CVET pre ľudí v rozličných životných situáciách, ktoré podporujú rozvoj zručností a menenie pracovného zaradenia,*
- *pružných systémov založených na uznávaní výsledkov vzdelávania vrátane osvedčení o vzdelaní a podpore individuálnych vzdelávacích metód,*
- *primeranej podpory pre znevýhodnené osoby a*
- *cezhraničnej mobility ako integrálnej súčasti postupov VET.*

V tejto kapitole sú načrtnuté kľúčové prvky, ktorým treba venovať pozornosť pri opätovnom spustení kodanského procesu. Základom sú štyri priority strategického rámca pre európsku spoluprácu v oblasti vzdelávania a prípravy do roku 2020 - celoživotné vzdelávanie a mobilita, kvalita a efektívnosť, rovnosť a aktívne občianstvo a inovácie, tvorivosť a podnikavosť. Zahŕňa aj aspekt medzinárodnej spolupráce v oblasti VET.

2.1. Kľúčová úloha VET pri celoživotnom vzdelávaní a mobilitě

Vzhľadom na meniacu sa štruktúru európskej populácie a čoraz častejšie zmeny počas pracovného života zvyšuje sa potreba neustáleho zdokonaľovania zručností a spolu s ňou aj význam CVET. Preto by sa mal prístup k možnostiam prípravy na rozličných úrovniach rozšíriť. Toto môže implikovať podstatné zmeny v tom, ako, kedy a kto organizuje, poskytuje a financuje VET.

Pružný prístup k príprave a ku kvalifikáciám

Zdá sa, že je potrebné, aby existovala väčšia pružnosť v tom, ako dosahovať výsledky vzdelávania, ako ich hodnotiť a akým spôsobom je možné získať kvalifikáciu.

Úloha zamestnávateľov pri poskytovaní CVET sa zvyšuje a vzhľadom na čoraz rýchlejší proces zmien musia poskytovať svojim zamestnancom intenzívne kurzy prípravy. Tradiční poskytovatelia VET, ako napríklad školy VET, budú možno musieť pre heterogénne skupiny študentov zaviesť typy CVET „à la carte“. Inštitúcie vyššieho vzdelávania sa budú pravdepodobne musieť otvoriť poskytovaniu CVET, pričom budú poskytovať prípravu zameranú na zákazníka prispôbenú potrebám zamestnancov a zamestnávateľov, predovšetkým mikropodnikov a malých podnikov. Pružný prístup k príprave bude musieť ísť ruka v ruku s pružnou organizáciou práce a usporiadaním pracovného trhu. Osobitnou výzvou bude zosúladienie práce, štúdia a rodiny s cieľom zvýšiť participáciu žien.

Validácia neformálneho a informálneho vzdelávania¹⁴ poskytuje metódy pre zdokonalenie zručností a znovuzačlenenie ľudí na trh práce. Pokiaľ ide o odborné kvalifikácie, osvojenie prístupu zameraného na výsledky a podporovaného v rámci EQF a ECVET je v tejto súvislosti kľúčové: musí sa stať integrálnou súčasťou všetkých častí systému vzdelávania a prípravy.

Všeobecný trend „zdokonaľovania zručností“ sa prejavuje na vzťahu medzi VET a vyšším vzdelávaním. V záujme dosiahnutia hlavného cieľa stratégie Európa 2020, ktorým je zvýšenie podielu absolventov terciárneho vzdelávania na 40 %, je potrebné zabezpečiť skutočne otvorené vzťahy medzi VET a vyšším vzdelávaním a intenzívne podporovať terciárne VET. Prostredníctvom komplexných národných kvalifikačných rámcov s ohľadom na EQF sa napomôže priepustnosť medzi VET a vyšším vzdelávaním: najvyššie úrovne kvalifikačných rámcov by sa mali týkať oboch oblastí, pričom systémy ECTS (európsky systém prenosu a zhromažďovania kreditov) a ECVET (európsky systém kreditov pre VET) by sa mali stále viac zblížovať.

Príležitosti na celoživotné vzdelávanie ako v rámci počiatočného, tak aj ďalšieho VET, musia byť doplnené poradenskými službami na podporu prechodu od prípravy k zamestnaniu a medzi rozličnými zamestnaniami. Je nevyhnutná úzka spolupráca, pokiaľ ide o poradenstvo poskytované zo strany verejných služieb sprostredkovania práce a poradenstvo poskytované systémami vzdelávania a prípravy. Mladí ľudia rovnako ako dospelí musia získať možnosť prekonať tieto prechody vďaka rozvoju schopností riadiť svoju kariéru¹⁵. Poradenstvo by sa malo preorientovať z prístupu zameraného na hodnotenie kvalifikácií na prístup skúšania v praxi, kedy by sa mladým ľuďom umožnilo, aby sa oboznámili s rozličnými druhmi odbornej práce a možnosťami, pokiaľ ide o kariéru. Osobitná pozornosť by sa mala venovať rodovej rovnosti s cieľom povzbudiť mladých ľudí k tomu, aby zvážili aj povolania, ktoré sa vymykajú tradičným rodovým profilom.

Strategický prístup k mobilite v oblasti VET

Zdá sa, že existuje súrna potreba posilniť medzištátnu mobilitu na účely vzdelávania v oblasti VET, predovšetkým pokiaľ ide o počiatočnú odbornú prípravu vrátane učňovskej. Mobilita môže napomôcť pri prekonávaní jazykových bariér, ako aj pri rozvoji sebavedomia, prispôsobivosti, zmyslu pre zodpovednosť, zamestnateľnosti a interkultúrnych kompetencií. Stratégia Európa 2020 a jej iniciatíva Mládež v pohybe podčiarkuje hodnotu vzdelávacej mobility a navrhuje, aby sa výhody z nej plynúce stali dostupnejšími pre všetkých mladých ľudí. V súlade s tým by sa mali preskúmať nové inovatívne prístupy k možnostiam posilnenia mobility v oblasti VET, hlavne pokiaľ ide o učňov.

Študijný pobyt alebo príprava v iných krajinách sa musí stať bežnou súčasťou metód odbornej prípravy pre študentov, ako aj pre odborníkov v oblasti VET. V tejto súvislosti majú cudzie jazyky pre programy VET mimoriadny význam. Uznávanie prípravy v rámci mobility musí byť zabezpečené prostredníctvom využívania európskeho systému kreditov pre VET – ECVET. Zvláštnou výzvou je zapojenie podnikov, vo všeobecnosti MSP, do tohto procesu v rámci umiestňovania študentov na praktickú prípravu do podnikov. Na základe výsledkov pilotného projektu Mobilita pre učňov by sa mali na jeho účely zriadiť primerané štruktúry na podporu mobility spravované sieťami príslušných zainteresovaných subjektov v oblasti VET.

¹⁴ Európske usmernenia pre uznávanie neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa (Cedefop 2009) sú priamym výstupom kodanského procesu.

¹⁵ Ú. v. EÚ C 319, 13.12.2008, s. 4–7.

Prostredníctvom využitia IKT (elektronické vzdelávanie) by sa mala okrem fyzickej mobility podporovať aj „virtuálna mobilita“. Vzhľadom na osobitné výzvy, ktorým VET čelí, by sa mal prostredníctvom navrhovaného referenčného ukazovateľa mobility vyvíjaného v rámci OMK pre vzdelávanie a prípravu stanoviť ambiciózny cieľ predovšetkým pre VET.

Modernizácia systémov VET pre celoživotné vzdelávanie a mobilitu si bude vyžadovať intenzívne zapojenie a zaangažovanie všetkých zainteresovaných subjektov. Verejné orgány na všetkých úrovniach zohrávajú rozličné, vo všetkých prípadoch však kľúčové, úlohy. Sociálnym partnerom by sa mala poskytnúť podpora pri ich účasti na organizovaní, poskytovaní a financovaní prípravy, ale mali by zohrávať tiež aktívnu úlohu pri podpore mobility. Jednotlivcom by sa mala poskytnúť motivácia na to, aby sa zapájali do mobility a celoživotného vzdelávania prostredníctvom efektívnych a udržateľných nástrojov a schém financovania (napr. poukážky na prípravu, individuálne študijné účty, fondy určené na prípravu a iné).

Kľúčové opatrenia v oblasti VET na podporu celoživotného vzdelávania a mobility by mali byť zamerané na:

- pružné koncepty „à la carte“ s cieľom maximalizovať prístup k ďalšiemu VET poskytovanému zo strany zamestnávateľov, tradičných poskytovateľov prípravy a inštitúcií vyššieho vzdelávania a doplnené primeranými finančnými stimulmi,*
- skutočné prepojenie metód VET a vyššieho vzdelávania a rozvoj programov terciárneho VET,*
- vysokú mieru uznania neformálneho a informálneho vzdelania,*
- integrované poradenské služby na pomoc pri prechodoch (napr. medzi prípravou a zamestnaním) a výbere školy a kariéry,*
- systematické využívanie nástrojov EQF, ECVET a Europass zameraných na transparentnosť kvalifikácií a prenosnosť vzdelávacích výsledkov,*
- stratégie medzištátnej mobility na úrovni poskytovateľov VET posilnené prostredníctvom primeraných podporných štruktúr pre mobilitu.*

2.2. Zvýšením kvality a efektívnosti dosiahnuť väčšiu atraktivnosť a všeobecné uznanie pre VET

Atraktivnosť a dobré meno VET závisia od viacerých faktorov. Atraktivnosť pre jednotlivca závisí od krátkodobých a dlhodobých výstupov a súvisí konkrétne s možnosťou jednoduchého prechodu od prípravy k samotnej práci, s dopytom po špecifických profesiách¹⁶, s platovým ohodnotením a kariérnymi vyhliadkami. Celkovo závisí atraktivita odborného vzdelávania a prípravy od ich kvality a efektívnosti, odbornej úrovne učiteľov a školiteľov, relevantnosti vzhľadom na potreby trhu práce a od možností ďalšieho vzdelávania bez slepých uličiek, a to aj na terciárnej úrovni.

Zavedenie záruky kvality v oblasti VET

Hoci je všeobecne uznávaný význam zabezpečenia kvality, ešte sa v oblasti VET evidentne nepodarilo zaviesť stratégiu na zabezpečenie kvality a „kultúru kvality“. V rámci nedávno prijatého európskeho referenčného rámca zabezpečenia kvality (EQAVET) bol načrtnutý program pre **kvalitu** v oblasti počiatočného a ďalšieho VET. Zvyšuje transparentnosť a pomáha vytvárať vzájomnú dôveru medzi vnútroštátnymi systémami VET. Na európskej úrovni bude spoluprácu medzi vnútroštátnymi referenčnými miestami pre zabezpečenie kvality zabezpečovať sieť EQAVET. Na vnútroštátnej úrovni budú potrebné opatrenia na stanovenie rámca pre zabezpečenie kvality vrátane podporných činností pre poskytovateľov prípravy s cieľom zabezpečiť uplatňovanie a zaangažovanie na všetkých úrovniach.

Meniace sa úlohy učiteľov a školiteľov

¹⁶ Podľa analýzy „Hot jobs 2009“, ktorú uskutočnila spoločnosť Manpower, najvyšší nedostatok je v súčasnosti väčšinou v oblasti tradičných remesiel (tesári, zvárači, vodoinštalatéri).

Úloha učiteľov a školiteľov je kľúčová pri modernizácii VET s osobitným zameraním na spôsoby ich prijímania, ich profesionálny vývin a postavenie v spoločnosti. Budúcnosť plná zmien opísaných v tomto oznámení predstavuje nové výzvy pre učiteľov a školiteľov v oblasti VET¹⁷, vrátane nových pedagogických postupov, štruktúry študijných programov, zabezpečenia kvality, riadiacich a administratívnych úloh.

Úlohy učiteľov a školiteľov sa zblížujú: školiteľ v prostredí pracoviska bude potrebovať viac pedagogickej kompetencie a musí byť pre žiakov podporou a mentorom. Naproti tomu učiteľ v škole bude musieť dobre rozumieť pracovným postupom, podobne ako školiteľ. Toto zblížovanie úloh by sa malo odraziť v stratégiách zamestnávania a v ďalšom rozvoji zručností a kompetencií, čo by sa malo ohodnotiť a odraziť v pracovnom postavení učiteľov a školiteľov.

Vysoká profesionálna úroveň spolu s vysoko rozvinutými kľúčovými kompetenciami

Zameranie sa na kľúčové kompetencie sa stáva naliehavou prioritou takisto v odbornom vzdelávaní a príprave¹⁸. Kľúčové kompetencie sú základom pre celoživotné vzdelávanie a úspech každého jednotlivca, pokiaľ ide o kariéru a profesiu. Rozvoj kľúčových kompetencií musí pokračovať aj po skončení povinnej školskej dochádzky, v rámci počiatočného a ďalšieho VET. Rýchle technologické zmeny si vyžadujú súčasne neustále zlepšovanie „tvrdých“ profesionálnych/odborných zručností¹⁹. Výzvou je dosiahnuť čo najideálnejšiu kombináciu vysokej úrovne odborných zručností a kľúčových kompetencií.

S cieľom maximalizovať relevantnosť poskytovania VET pre potreby trhu práce by sa mali posilniť rozličné formy praktickej výuky. Z výskumu vyplýva, že praktická výuka má potenciál zvyšovať zamestnateľnosť v ranom štádiu pracovného života. Prostredníctvom praktickej výuky sa takisto podporuje rozvoj prístupu zameraného na výsledky vzdelávania v oblasti VET s posunom smerom k výuke, kvalifikáciám a hodnoteniam založeným na kompetenciách (dôkaz zručností). Zamestnávateľia by mali byť preto povzbudzovaní k tomu, aby ponúkali čo najviac učňovských miest a stáží.

Cestou partnerstiev docieľiť efektívnosť a relevantnosť pre trh práce

Ako bolo zdôraznené v stratégii Európa 2020, kľúčovým predpokladom **efektívnosti** a relevantnosti vzhľadom na potreby trhu práce sú partnerstvá medzi zainteresovanými subjektmi v oblasti VET a najmä zapojenie sociálnych partnerov do plánovania, organizácie, poskytovania a financovania VET. V mnohých krajinách majú tieto partnerstvá formu rád pre zručnosti²⁰, ktoré sa okrem iného zaoberajú monitorovaním potrieb trhu práce, rozvojom zručnostných profilov, študijných programov a osvedčovaním. Pilotné európske sektorové

¹⁷ Cedefop, Fínsky národný výbor pre vzdelávanie (2009): Rámec kompetencií pre profesie v oblasti VET.

¹⁸ Závery Rady z 11. mája 2010 o kompetenciách podporujúcich celoživotné vzdelávanie a iniciatívu „nové zručnosti pre nové pracovné miesta“ – Ú. v. EÚ C 135, 26.5.2010, s. 8–11.

¹⁹ EÚ je brzdená nedostatkom zručností v oblasti IKT a do roku 2015 by tento nedostatok mohol byť príčinou neschopnosti obsadiť 700 000 pracovných miest v oblasti IT – kapitola 2.6 KOM(2010) 245 „Digitálna agenda pre Európu“.

²⁰ Štúdia Komisie o sektorových rádoch pre zamestnanosť a zručnosti na úrovni EÚ.

radu pre zamestnanosť a zručnosti, ktorých začiatok činnosti je naplánovaný na rok 2011, by mali šíriť informácie a osvedčené postupy k trendom v tejto oblasti²¹.

Relevantnosť VET pre trh práce je možné posilniť rozvojom progresívnych nástrojov plánovania v záujme zladenia zručností s požiadavkami pracovných miest²². Na základe takéhoto zladenia by mali byť poskytovatelia VET v spolupráci so zástupcami miestneho trhu práce schopní primeraným spôsobom prispôbiť študijné programy tak, aby reagovali na nedostatky zručností, prebytky, medzery v zručnostiach alebo na ich neaktuálnosť. Sú potrebné zlepšenia metodológií, aby boli nástroje prognózovania koherentné a porovnateľné, vrátane rozvoja spoločného systému klasifikácie zručností, kompetencií a povolání na základe vzdelávacích výsledkov.

Kľúčové opatrenia na zlepšenie kvality a efektívnosti počiatočného a ďalšieho VET by mali byť zamerané na:

- *zavedenie systémov zabezpečenia kvality na vnútroštátnej úrovni v zmysle odporúčania rámca EQUAVET,*
- *vybudovanie rámca kompetencií pre učiteľov a školiteľov v počiatočnom a ďalšom VET,*
- *poskytovanie pracovnej sily disponujúcej vysokokvalitnými, pre pracovný trh relevantnými odbornými zručnosťami, vďaka zvýšenému využitiu rozličných foriem praktickej výuky,*
- *podporu rozvoja kľúčových kompetencií s cieľom zabezpečiť prispôsobivosť a pružnosť študentov a pracovníkov,*
- *to, aby poskytovanie VET lepšie reagovalo na meniace sa potreby trhu práce na základe progresívnych nástrojov plánovania v spolupráci so sociálnymi partnermi a verejnými službami sprostredkovania práce.*

2.3. Rovnosť a aktívne občianstvo

Vzdelávanie a príprava zohrávajú hlavnú úlohu pri podpore rovnosti, sociálneho začlenenia a aktívneho občianstva. Sociálne vylúčenie ľudí s nízkou úrovňou zručností, študentov s migrantskou minulosťou a ľudí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami je často výsledkom súboru príčin, ku ktorým patrí nízka úroveň formálnej kvalifikácie a nedostatok základných zručností a prierezových kompetencií. Prostredníctvom vzdelávania a prípravy je možné sociálnemu vylúčeniu účinne odolávať. Systémy VET musia pri tom zohrávať obzvlášť dôležitú úlohu²³.

Inkluzívne VET pre inkluzívny rast

Znižovanie podielu žiakov, ktorí predčasne ukončili školskú dochádzku, na 10 %, tak vo všeobecnom vzdelávaní, ako aj v oblasti VET, je jedným z hlavných cieľov stratégie Európa 2020. Príklady z niektorých krajín s vysokou kvalitou poskytovania prípravy vrátane

²¹ S cieľom zohľadniť potreby MSP uskutočňuje Komisia v súčasnosti štúdiu zameranú na budúce potreby mikropodnikov a podnikov pôsobiach v oblasti remeselnej činnosti do roku 2020, pokiaľ ide o zručnosti.

²² Správa skupiny expertov o nových zručnostiach pre nové pracovné miesta (2010).

²³ Závery Rady z 11. mája 2010 o sociálnom rozmere vzdelávania a odbornej prípravy – Ú. v. EÚ C 135, 26.5.2010, s. 2–7.

učňovských schém ukazujú, že VET má potenciál poskytnúť osobám, ktoré predčasne opustili školu, možnosť vrátiť sa späť k učeniu. Prakticky zameraná výuka odohrávajúca sa mimo triedy a s úzkym napojením na miestny trh práce a zlučujúca neformálne a informálne učenie môže poskytnúť príťažlivú alternatívu pre študentov, ktorí nie sú natoľko akademicky orientovaní.

VET prispôsobené individuálnym potrebám učiacich sa je dôležitým nástrojom zvyšovania začlenenia. Ponuka, pokiaľ ide o prípravu, by mala byť pružnejšia a modularizovaná a mala by ponúkať individualizované učebné metódy. Takéto prístupy sú efektívnejšie v prípadoch, kedy je príprava súčasťou hlavného VET, a nie štruktúrovaná ako osobitné kurzy pre cieľové skupiny. Integrácia niektorých skupín, ako napríklad osôb so zdravotným postihnutím alebo osôb s migrantskou minulosťou, si môže vyžadovať dodatočnú podporu, napríklad validáciu neformálneho a informálneho vzdelávania a osobitné kurzy pre migrantov.

Čím viac je VET plne začlenené do celkového systému vzdelávania a prípravy, tým dôležitejšiu úlohu môže zohrávať v záujme sociálnej rovnosti. Zvyšovanie kvality VET, prepojenie metód VET a vyššieho vzdelávania a posilnenie programov terciárneho VET môže zvýšiť očakávania zo strany študentov VET a vytvoriť možnosti pre postup v sociálnom rebríčku.

Všetko toto musí mať oporu v dostupných a cielených poradenských službách, ktoré poskytnú dodatočnú podporu v kľúčových momentoch pri prechodoch (napr. medzi prípravou a zamestnaním) pre študentov, ktorým hrozí zlyhanie. Ďalej je potrebné nepretržite monitorovať mieru zamestnanosti študentov VET, predovšetkým tých, ktorí patria do rizikových skupín, vrátane údajov o sociálno-ekonomickom profile študentov a o podiele študentov, ktorí VET neukončia²⁴.

Čím viac sa bude odborné vzdelávanie a príprava orientovať aj na iné aspekty ako len trh práce, tým viac bude podporovať rovnosť. Prostredníctvom VET je možné podporovať profesionálny a sociálny rozvoj ľudí, ako aj ich pocit spolupatričnosti k odborným združeniam. To v spoločenstvách prispieva k sociálnemu kapitálu, dôvere a začleneniu. Kľúčové kompetencie pre aktívne občianstvo je možné budovať prostredníctvom študijných programov, participatívnych pracovných metód, zúčastnenia študentov v rozhodovacom procese a partnerstiev medzi poskytovateľmi VET, miestnymi združeniami a organizáciami občianskej spoločnosti.

Počiatkové VET môže významne prispieť k tomu, aby študenti predčasne neukončovali svoje vzdelanie, k zlepšeniu rovnosti v oblasti vzdelávania a podpore sociálneho vzostupu rizikových skupín prostredníctvom:

- poskytovania kvalitnej prípravy zameranej na praktickú výuku prispôsobenú individuálnym potrebám,
- prepojenia metód VET a vyššieho vzdelávania dostupného rizikovým skupinám,
- primeraných „systémov výsledovateľnosti“ na monitorovanie miery zamestnanosti študentov VET, predovšetkým v rámci rizikových skupín.

²⁴

Ako je opísané v ukazovateľoch 5 a 6 odporúčania EQUAVET.

Ďalšie VET má zvlášť dobré predpoklady na to, aby zvýšilo podiel rizikových skupín na trhu práce prostredníctvom:

- *pružných a modularizovaných individuálnych učebných metód,*
- *praktickej výuky zameranej na získanie kľúčových kompetencií,*
- *služieb poradenstva a uznávania predchádzajúceho štúdia, predovšetkým v prípade migrantov s cieľom podporiť ich integráciu v spoločnosti.*

Vzhlľadom na budovanie kľúčových kompetencií pre aktívne občianstvo:

- *by sa mali posilniť partnerstvá medzi poskytovateľmi VET, miestnymi združeniami, organizáciami občianskej spoločnosti, rodičmi a študentmi.*

2.4. Inovácie, tvorivosť a podnikavosť

Ako sa zdôraznilo v rámci stratégie Európa 2020, systémy vzdelávania a prípravy by mali zamerať svoje študijné programy na tvorivosť, inovácie a podnikavosť. Aby bolo možné túto úlohu splniť, musí vzdelávanie a príprava reagovať na zmeny v hospodárstve a v spoločnosti.

Je potrebná vízia podpory **tvorivosti a inovácií**, ktorá sa zameriava na jednotlivcov v modernizovaných, prvotriednych a vysokokvalitných systémoch VET. Poskytovatelia VET by mali v spolupráci s orgánmi a podnikmi podporovať prostredie nabádajúce k tvorivosti a inováciám a podporujúce ochotu riskovať a experimentovať.

Poskytovatelia VET by mali umožňovať učenie založené na skúsenostiach, pri ktorom sú študenti zapájaní do rozmanitých úloh a vystavovaní atypickým situáciám. Zdá sa, že je potrebné podporiť aktívne učenie tak v praktickej, ako aj v teoretickej časti VET a dať jednotlivcom možnosť prevziať kontrolu nad vlastným učením a jeho rozvojom, o. i. prostredníctvom využitia na mieru vytvorených inovatívnych a tvorivých nástrojov IKT vrátane elektronického učenia v záujme zlepšenia dostupnosti prípravy a jej pružnosti.

Súčasne by sa malo podporovať vzdelávanie pre **podnikavosť** v tom zmysle, aby učilo iniciatívnosti, schopnosti realizovať nápady, tvorivosti a sebavedomiu. Tento typ vzdelávania by mal byť dostupný všetkým študentom VET, vo všetkých študijných programoch a oblastiach štúdia²⁵. Študentom by malo byť súkromné podnikanie prezentované ako jedna z možností kariéry a mali by sa naučiť, ako s ním začať. Podnikavosť sa musí stať normálnou súčasťou rámca kompetencií učiteľov a školiteľov. Na európskej úrovni by sa mali podporovať a ďalej rozvíjať rozličné iniciatívy, ku ktorým patrí budovanie sietí, pilotný projekt Erasmus pre mladých podnikateľov, výmeny vyučujúcich a podnikateľov v záujme podpory podnikavosti, ako aj osvedčených postupov v oblasti vzdelávania k podnikavosti.

VET môže podporovať tvorivosť, inovácie a podnikavosť študentov prostredníctvom:

- *poskytovania aktívneho učenia založeného na získavaní skúseností s cieľom podporiť získavanie elektronických zručností, kultúru ochoty riskovať, iniciatívnosť, zvedavosť, vnútornú motiváciu a kritické myslenie jednotlivcov,*

²⁵

Správa expertnej skupiny o podnikavosti v oblasti VET (2009).

- *začlenenia podnikavosti do rámca kompetencií učiteľov a školiteľov VET.*

2.5. Medzinárodná spolupráca v oblasti VET

Politika EÚ v oblasti VET by mala byť predmetom ďalšej politickej diskusie a vzájomného učenia sa v rámci medzinárodného spoločenstva vrátane tretích krajín a príslušných medzinárodných organizácií.

Mohla by sa naštartovať štruktúrovaná spolupráca so susednými krajinami a ďalej sa rozšíriť o spoluprácu s prístupujúcimi krajinami s podporou ETF, ktorá osvedčila svoju pridanú hodnotu pri podpore budovania študijných programov VET a kvalitných vyučovacích metód v týchto krajinách. Spoločné európske referenčné nástroje a politické prístupy poskytujú dôležitý rámec pre modernizáciu systémov VET v partnerských krajinách vrátane tých, ktoré sa nachádzajú v prístupovom procese k EÚ. Táto spolupráca má potenciál prispievať k medzištátnej spolupráci, regionálnemu rozvoju, zlepšenému riadeniu legálnej mobility a k boju proti nelegálnemu prisťahovalectvu.

Ďalej by sa mohla posilniť spolupráca s OECD, s organizáciou UNESCO (osobitne s centrom UNEVOC) a s Medzinárodnou organizáciou práce (ILO) v oblastiach výskumu a pri tvorbe politík založených na dôkazoch v oblasti VET (spolupráca s programom PIAAC).

3. NOVÝ PROGRAM EURÓPSKEJ SPOLUPRÁCE V OBLASTI VET

Opätovné naštartovanie európskej spolupráce v oblasti VET na konci roka 2010 by malo byť výsledkom úzkej spolupráce medzi členskými štátmi, Komisiou a sociálnymi partnermi. Malo by zahŕňať vymedzenie priorít pre najbližších 10 rokov, pričom by mali byť krátkodobé ciele pravidelne revidované zo strany zainteresovaných subjektov. Toto oznámenie predstavuje príspevok Komisie k programu modernizácie VET v EÚ a poskytuje politickú odpoveď v záujme podpory stratégie Európa 2020.

Európska spolupráca v oblasti VET bola doteraz úspešná, najmä vďaka vytvoreniu viacerých spoločných nástrojov EÚ na zlepšenie transparentnosti a prenosnosti kvalifikácií. V programe stanovenom v rámci stratégie Európa 2020 sa však požaduje oveľa odvážnejší prístup k reformám v oblasti systémov VET. Komisia preto vyzýva ministrov EÚ zodpovedných za VET a európskych sociálnych partnerov, aby:

- podporili ambiciózne program modernizácie VET,
- stanovili ciele pre najbližšie desaťročie a
- sa silne zasadili za jeho uskutočnenie vo vnútroštátnych programoch reformy v rámci stratégie Európa 2020.

Ďalšie desaťročie bude obdobím realizácie plánov počnúc rýchlym zavedením spoločných referenčných nástrojov EÚ, akými sú EQF, ECVET, Europass a EQUAVET. Primárnu úlohu zohrávajú členské štáty v spolupráci so sociálnymi partnermi a pri zapojení regionálnych a miestnych orgánov, odborných poskytovateľov, učiteľov a školiteľov, ako aj študujúcich na všetkých úrovniach. Na úrovni EÚ sa na podporu plánovania a uskutočňovania dohodnutých opatrení použijú existujúce platformy, napr. generálni riaditelia pre odbornú prípravu a poradný výbor pre odbornú prípravu, ako aj príslušné programy EÚ. Okrem toho by mali

sociálni partneri na európskej úrovni vyvíjať vlastné iniciatívy s cieľom prispieť k atraktivnosti VET, ako sa vyžaduje aj v stratégii Európa 2020.

Nástroje Spoločenstva zohrávajú kľúčovú úlohu pri podpore programu modernizácie a mobility v oblasti VET. Za 15 rokov existencie programu Leonardo da Vinci získalo jeho prostredníctvom podporu viac než 600 000 mladých ľudí pri účasti na odbornej príprave, uskutočnilo sa 110 000 výmen učiteľov a školiteľov VET a 2 000 inovatívnych projektov. V rámci tohto programu sa poskytuje takisto podpora pre zavádzanie nástrojov transparentnosti. V rámci programu Leonardo da Vinci by sa mali naďalej intenzívne podporovať dostupnosť, mobilita a inovácie v oblasti VET v rámci programu celoživotného vzdelávania. Takisto by sa mali optimálne využívať štrukturálne fondy s cieľom podporiť modernizáciu systémov VET a najmä účasť jednotlivcov na ďalšom VET.

Riadenie znovunašartovaného kodanského procesu by malo byť v súlade s rámcom otvorenej metódy koordinácie v oblasti vzdelávania a prípravy a prepojené so stratégiou Európa 2020 pri zohľadnení profilu Európskej únie ako globálneho aktéra. Prostredníctvom výskumu, odborných poznatkov a analýz strediska Cedefop a ETF, ako aj štatistických dôkazov poskytnutých zo strany Eurostatu bude naďalej podporovaná tvorba politiky založená na dôkazoch.